CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 5 martie 2009 [1]

1. În cadrul prezentei proceduri de recurs, sindicatul 3F [2] solicită Curții anularea Ordonanței pronunțate la 23 aprilie 2007 de Tribunalul de Primă Instanță în cauza SID/Comisia, T-30/03, prin care acesta a respins ca inadmisibilă acțiunea în anulare formulată de 3F în temeiul articolului 230 CE împotriva unei decizii a Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE [3].

Cadrul juridic și situația de fapt

Dispozițiile dreptului comunitar

Tratatul CE

2. Dispozițiile relevante ale articolului 87 CE sunt formulate după cum urmează:

„(1) Cu excepția derogărilor prevăzute de prezentul tratat, sunt incompatibile cu piața comună ajutoarele acordate de state sau prin intermediul resurselor de stat, sub orice formă, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau a producerii anumitor bunuri, în măsura în care acestea afectează schimburile comerciale dintre statele membre.

[…]

1 — Limba originală: engleza.

2 — Cunoscut anterior sub denumirea „Specialarbejderforbundet i Danmark” (SID) și menționat astfel în ordonanța Tribunalului. Totuși, ca urmare a faptului că sindicatul era cunoscut sub denumirea 3F la momentul introducerii prezentului recurs, folosim, pentru claritate, denumirea „3F” pentru reclamant în prezentele concluzii.

3 — C (2002) 4370 final, denumită în continuare „decizia atacată”.

(3) Pot fi considerate compatibile cu piața comună:

[…]

(c) ajutoarele destinate să faciliteze dezvoltarea anumitor activități sau a anumitor regiuni economice, în cazul în care acestea nu modifică în mod nefavorabil condițiile schimburilor comerciale într-o măsură care contravine interesului comun;

[…]”

3. Articolul 88 CE prevede verificarea permanentă, de către Comisie, a regimurilor ajutoarelor existente în statele membre. Comisia poate iniția o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE în cursul căreia „părțile în cauză” în cadrul respectivului ajutor pot prezenta observații Comisiei [4]. În cazul în care Comisia procedează astfel, aceasta realizează o investigare completă a ajutorului în cauză. În schimb, Comisia poate – astfel cum a procedat în prezenta cauză – să decidă că nu este necesară inițierea unei astfel de investigări, întrucât consideră că măsurile în cauză nu constituie ajutoare sau că acestea constituie ajutoare, dar sunt vădit compatibile cu piața comună.

4. Al patrulea paragraf al articolului 230 CE prevede că orice persoană juridică poate formula o acțiune împotriva deciziilor care, deși adresate unei alte persoane, o privesc în mod direct și individual.

Orientările comunitare din 1997

5. Ajutoarele de stat în sectorul maritim sunt reglementate de Orientările comunitare privind ajutoarele de stat pentru transportul maritim din 1997 (denumite în continuare „orientările din 1997”) [5]. Aceste orientări vizează, printre altele, o serie de împrejurări în care un ajutor acordat companiilor maritime poate fi considerat compatibil cu piața comună. În special, secțiunea 3.2 stabilește orientările care permit stabilirea compatibilității unui ajutor de stat acordat în scopul reducerii cheltuielilor legate de mâna de lucru.

4 — Procedurile de verificare a unui ajutor de stat sunt definite de Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 93 din Tratatul CE (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41). Articolul 93 din tratat a devenit în prezent, după renumerotare, articolul 88 CE.

5 — JO 2007, C 205, p. 5. Aceste orientări au înlocuit orientările din 1989 [SEC(89) 921 final], care aveau două obiective principale, și anume menținerea navelor sub pavilionul Comunității și folosirea, la cel mai înalt nivel posibil, a marinarilor comunitari.

6. Al cincilea și al șaselea paragraf ale secțiunii 3.2 sunt formulate după cum urmează:

„Măsurile de susținere a sectorului maritim trebuie, în consecință, să aibă mai întâi drept obiectiv reducerea costurilor și a sarcinilor fiscale și de altă natură suportate de armatori și de marinarii comunitari (cu alte cuvinte supuși fiscalității și/sau contribuțiilor de securitate socială dintr-un stat membru) la niveluri comparabile cu cele din restul lumii. Aceste măsuri trebuie să promoveze în mod direct dezvoltarea sectorului și a forței de muncă mai degrabă decât să furnizeze o asistență financiară generală.

În aceste condiții, ar trebui autorizate pentru transporturile maritime comunitare următoarele acțiuni în ceea ce privește costurile salariale:

[…]

— reducerea impozitului pe venit pentru marinarii din Comunitate care navighează pe nave înmatriculate într-un stat membru.” [traducere neoficială]

7. Al șaptelea paragraf din secțiunea menționată prevede că impozitul pe venit poate fi adus la zero în temeiul unei scheme de ajutor de stat.

Dispoziții naționale

8. Danemarca dispune de două registre maritime. Primul dintre acestea este un registru maritim obișnuit, registrul național danez al navelor (Dansk Nationalt Skibsregister sau DAS). În 1988, Danemarca a instituit un al doilea registru, registrul internațional danez al navelor (Dansk Internationalt Skibsregister sau DIS) [6]. Armatorii ale căror nave sunt înscrise în acest registru au dreptul să folosească și marinari din țări din afara Uniunii Europene, în temeiul condițiilor salariale naționale ale acestora [7].

9. Guvernul danez a acordat marinarilor ale căror nave sunt înscrise în DIS anumite avantaje fiscale [8]. În special, angajații înregistrați pe o navă înscrisă în DIS au fost integral scutiți de obligația de a plăti impozitul pe venit. Pare să fie general acceptat că beneficiul acestor măsuri fiscale este transferat armato-

6 — Legea nr. 408 din 1 iulie 1988, intrată în vigoare la 23 august 1988 (*Lovtidende*, partea A, 22 iulie 1988).

7 — Cu alte cuvinte, condițiile salariale care se aplică în țările terțe, care, în practică, presupun în general o remunerație inferioară celei care le-ar fi acordată marinarilor din statele membre ale Uniunii Europene.

8 — Legile nr. 361-364 din 1 iulie 1988, intrate în vigoare la 1 ianuarie 1989 (*Lovtidende*, partea A, 2 iulie 1988).

rilor, care dispun astfel de o flexibilitate ce le permite să reducă salariile brute fără ca marinarii scutiți să beneficieze de o reducere a salariilor lor nete.

Decizia atacată

10. Decizia atacată a fost adoptată în urma unei plângeri depuse de 3F, un sindicat care îi reprezintă (printre alții) pe marinari. 3F a susținut că aceste măsuri fiscale, în special scutirea fiscală a marinarilor ale căror nave sunt înscrise în DIS, sunt contrare orientărilor din 1997 și trebuie calificate drept ajutoare de stat ilegale.

11. În decizia atacată, Comisia a declarat că măsurile constituie ajutoare de stat, dar că acestea sunt compatibile cu piața comună în conformitate cu articolul 87 alineatul (3) litera (c) CE. Prin urmare, Comisia a decis să nu inițieze o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE și să nu ridice obiecții împotriva măsurilor fiscale care făceau obiectul plângerii formulate de 3F.

Ordonanța Tribunalului de Primă Instanță

12. 3F a formulat o acțiune în fața Tribunalului de Primă Instanță, prin care viza anularea deciziei atacate. Acesta și-a întemeiat acțiunea în anulare pe trei motive:

(i) încălcarea articolului 88 alineatul (2) CE (deoarece Comisia nu a inițiat o procedură de investigare, în pofida unei întârzieri de patru ani în a răspunde plângerii, interpretată de 3F ca implicând „dificultăți serioase” pentru a stabili dacă ajutorul de stat era compatibil);

(ii) încălcarea articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE (deoarece Comisia a decis că ajutoarele erau compatibile, în condițiile în care, astfel cum susține 3F, acestea nu conduc la stimularea angajatorilor de a-i favoriza pe marinarii comunitari, astfel cum impun orientările din 1997 și 1989 și principiul încrederii legitime);

(iii) o eroare vădită de apreciere (în special deoarece Comisia nu a ținut seama de politica socială și nici nu a examinat motivele care îl determină pe angajator să aleagă să îl angajeze pe un marinar și nu pe un altul).

13. Prin sesizarea Tribunalului, 3F a urmărit, în primul rând, să se stabilească faptul că acesta avea calitate procesuală activă pentru a formula o acțiune în anulare. În special, acesta a afirmat că ocupa o poziție determinată clar în calitate de negociator al convențiilor colective și că libertatea sa de apreciere în ceea ce privește negocierea unor astfel de convenții era afectată de schema de ajutoare care acorda reduceri fiscale nu numai marinarilor comunitari, ci tuturor marinarilor (inclusiv celor afiliați la sindicate necomunitare). 3F a susținut că aceste elemente i-au plasat pe membrii săi într-o situație de dezavantaj concurențial. De asemenea, 3F a invocat faptul că decizia atacată a fost pronunțată ca urmare a plângerii sale.

14. Comisia a ridicat o excepție de inadmisibilitate pe care Tribunalul a menținut-o în ordonanța atacată.

15. Tribunalul a început cu o serie de observații introductive [9], în care a definit, în primul rând, criteriul general al interesului direct și individual stabilit în Hotărârea Plaumann/Comisia [10] și a subliniat criteriul referitor la calitatea procesuală activă a unei părți care solicită anularea unei decizii a Comisiei de a nu iniția o investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE, atunci când această parte urmărește apărarea drepturilor sale procesuale, și criteriul referitor la calitatea procesuală activă a unei părți care vizează contestarea temeiniciei acestei decizii de apreciere a ajutorului.

16. În continuare, Tribunalul a examinat admisibilitatea acțiunii în anulare formulate de 3F potrivit criteriului stabilit de jurisprudența Plaumann/Comisia. Tribunalul a considerat, în special, la punctul 32, că 3F:

„nu se poate prevala de faptul că propria poziție concurențială este afectată de ajutorul în cauză. Pe de o parte, s-a hotărât că o asociație a lucrătorilor unei întreprinderi pretins beneficiară a unui ajutor de stat nu era în niciun caz o concurentă a acestei întreprinderi[[11]]. Pe de altă parte, în măsura în care invocă propria sa poziție concurențială în raport cu celelalte sindicate de marinari în cadrul negocierii convențiilor colective în domeniul respectiv, este suficient să se amintească faptul că acordurile încheiate în cadrul negocierilor colective nu intră în domeniul concurenței[[12]]” [13].

17. După ce a amintit că organismele care îi reprezintă pe angajații unei întreprinderi pot, în calitate de părți în cauză în sensul

9 — Punctele 21-26 din ordonanța atacată. Vom analiza aceste observații mai jos, la punctele 26-49.

10 — Hotărârea din 15 iulie 1963 (25/62, Rec., p. 197).

11 — Tribunalul face referire aici la Hotărârea ATM/Comisia din 18 decembrie 1997 (T-178/94, Rec., p. II-2529, punctul 63).

12 — În ceea ce privește neaplicarea articolului 3 litera (g) și a articolului 81 CE convențiilor colective, Tribunalul avea în vedere Hotărârea Curții din 21 septembrie 1999, Albany (C-67/96, Rec., p. I-5751, punctele 52-60).

13 — Acest punct reprezintă temeiul primului motiv de recurs; a se vedea punctul 22 de mai jos.

articolului 88 alineatul (2) CE, să prezinte observații Comisiei cu privire la considerații de ordin social, Tribunalul a declarat, la punctul 36, că:

„În speță, reiese că aspectele sociale care decurg din registrul DIS rezultă în principal din instituirea acestui registru […] și nu din măsurile fiscale însoțitoare […]. Or, pe de o parte, Comisia a considerat că instituirea registrului DIS nu constituia un ajutor de stat, limitând astfel investigarea sa privind compatibilitatea măsurilor de stat cu piața comună numai la măsurile fiscale în cauză […]. Pe de altă parte, în observațiile cu privire la excepția de inadmisibilitate […], reclamantul a precizat în mod expres că invoca o încălcare a articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE și că nu a pretins niciodată că ajutorul de stat era generat de faptul că marinarilor necomunitari li se puteau aplica condiții de angajare diferite de cele aplicabile marinarilor Comunității. Rezultă astfel că aspectele sociale privind registrul DIS nu prezintă, în speță, decât o legătură indirectă cu obiectul deciziei în litigiu și, astfel cum recunoaște reclamantul, cu prezentul litigiu. În consecință, reclamantul nu poate să se prevaleze de aceste aspecte sociale pentru a justifica calitatea de persoană vizată în mod individual” [14].

18. În continuare, Tribunalul a declarat, la punctul 37, că:

„[3F] nu poate fi considerat vizat în mod individual numai în temeiul faptului că ajutorul în cauză este transferat beneficiarilor săi datorită reducerii pretențiilor salariale ale marinarilor care beneficiază de scutirea de impozitul pe venit instituită prin măsurile fiscale. Într-adevăr, decizia în litigiu este întemeiată pe avantajele primite de beneficiarii ajutorului, și nu pe modul de transmitere a acestuia din urmă” [15].

19. În cele din urmă, Tribunalul a constatat, la punctele 38-40, că:

„[3F] nu a dovedit că interesele sale proprii în calitate de negociator puteau fi afectate în mod direct de ajutorul în cauză.

În această privință, trebuie amintit că, în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile Van der Kooy și alții/Comisia și CIRFS și alții/Comisia, reclamanții se puteau prevala de o poziție specifică, chiar excepțională, fie în

14 — Acest punct reprezintă temeiul celui de al doilea motiv de recurs; a se vedea punctul 23 de mai jos.

15 — Acest punct reprezintă temeiul celui de al treilea motiv de recurs; a se vedea punctul 24 de mai jos.

calitate de negociator și semnatar al acordului prin care s-a stabilit tariful constitutiv al ajutorului și de participant îndeaproape la procedura în fața Comisiei[16], fie în calitate de interlocutor al Comisiei cu ocazia definirii disciplinei în materie de ajutoare în sectorul în cauză[17].

În speță, simplul fapt că reclamantul a depus plângere la Comisie împotriva ajutorului în cauză nu permite individualizarea acestuia. Pe de altă parte, chiar dacă este posibil ca reclamantul să fi fost unul dintre negociatorii convențiilor colective în favoarea marinarilor care lucrează pe navele înscrise în unul dintre registrele daneze și, în această calitate, să fi participat la mecanismul de repercusiune a ajutorului pentru armatori, reclamantul nu a demonstrat în niciun caz că a negociat elaborarea orientărilor comunitare privind ajutoarele de stat pentru transportul maritim, invocate în speță, cu Comisia sau acordarea măsurilor fiscale cu Comisia sau cu guvernul danez”[18].

20. Pentru aceste motive, Tribunalul a considerat că nici 3F, nici membrii săi nu sunt vizați în mod individual prin decizia atacată.

16 — Tribunalul face trimitere aici la Hotărârea din 2 februarie 1988, Van der Kooy și alții/Comisia (67/85, 68/85 și 70/85, Rec., p. 219, punctele 21-24), și la Hotărârea din 23 mai 2000, Comité d'entreprise de la Société française de production și alții/Comisia (C-106/98 P, Rec., p. I-3659, punctul 43).

17 — Tribunalul face aici referire la Hotărârea din 24 martie 1993, CIRFS și alții/Comisia (C-313/90, punctele 29 și 30), și la Hotărârea Comité d'entreprise de la Société française de production și alții/Comisia, citată la nota de subsol 16, punctul 44.

18 — Aceste puncte reprezintă temeiul celui de al patrulea motiv al recurentului; a se vedea punctul 25 de mai jos.

Prezentul recurs

21. 3F formulează un recurs împotriva deciziei Tribunalului, întemeiat pe patru motive.

22. În primul rând, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când s-a bazat pe Hotărârea Albany[19] pentru a declara că 3F nu se poate prevala de propria poziție concurențială în negocierea convențiilor colective pentru a dovedi că era vizat individual.

23. În al doilea rând, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept, întrucât a apreciat că 3F nu se poate prevala de aspectele sociale pentru a dovedi că era vizat individual.

24. În al treilea rând, Tribunalul a aplicat în mod eronat jurisprudența Plaumann/Comisia și ARE[20] considerând că 3F nu poate fi considerat vizat în mod individual numai în temeiul faptului că ajutorul în cauză este transferat beneficiarilor săi datorită reducerii pretențiilor salariale ale marinarilor care beneficiază de scutirea de impozitul pe venit.

19 — Citată la nota de subsol 12.

20 — Hotărârea Curții din 13 decembrie 2005, Comisia/Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum, cunoscută sub numele „ARE” (C-78/03 P, Rec., p. I-10737).

25. În al patrulea rând, Tribunalul a aplicat în mod eronat jurisprudența Van der Kooy și alții/Comisia și CIRFS și alții/Comisia, concluzionând că interesele proprii ale 3F în calitate de negociator nu erau afectate de măsurile fiscale în cauză în decizia atacată.

Observații introductive

26. Acțiunea introdusă de 3F în fața Tribunalului de Primă Instanță viza anularea unei decizii a Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE [21]. Există relativ puține cauze care vizează acest tip specific de acțiune [22], iar în ceea ce privește criteriul referitor la calitatea procesuală activă persistă un grad de opacitate [23]. Prin urmare, considerăm că este utilă definirea a ceea ce înțelegem că reprezintă modul corespunzător de a aprecia calitatea procesuală activă în fața instanței în cadrul unor acțiuni de acest tip.

27. Ca regulă generală, articolul 230 CE oferă un temei persoanelor fizice și juridice (care pot include sindicatele) pentru a introduce o acțiune în anulare împotriva unei decizii a Comisiei adresate unui stat membru (cum era decizia atacată), în cazul în care această decizie prezintă totuși un interes direct și individual pentru partea care inițiază procedura.

28. Curtea a interpretat noțiunea „interes direct și individual” în numeroase rânduri în cadrul unei largi și binecunoscute jurisprudențe. În special, Curtea a declarat, în Hotărârea Plaumann/Comisia [24], că părțile nu pot pretinde că sunt vizate individual decât dacă această decizie le aduce atingere în temeiul anumitor calități care le sunt specifice sau al unei situații de fapt care le caracterizează în raport cu orice altă persoană și, prin urmare, le individualizează.

29. În contextul deciziilor adoptate de Comisie în exercitarea obligației sale de a verifica permanent toate regimurile ajutoarelor existente în statele membre [25], Curtea a dezvoltat o serie de criterii mai specifice care permit aprecierea calității procesuale active a unei persoane juridice în cazul în care aceasta dorește să formuleze o acțiune în anularea unei decizii a Comisiei de a nu iniția o

21 — Deși acțiunea în fața Tribunalului viza doar anularea deciziei atacate, primul motiv al reclamantului era de natură procedurală, iar Tribunalul l-a considerat o acțiune care viza în special protejarea drepturilor procesuale ale 3F. Vom proceda astfel în cadrul prezentului recurs.

22 — Contrar jurisprudenței mai ample care privea dovedirea calității procesuale active în cazul în care Comisia a inițiat procedura de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE și în care decizia pronunțată la finalul acestei proceduri este contestată.

23 — În realitate, există o anumită ambiguitate în însăși ordonanța atacată în ceea ce privește stabilirea criteriului referitor la calitatea procesuală activă care trebuie aplicat; a se compara punctul 28 cu punctele 27 și 30.

24 — Citată la nota de subsol 10, punctul 107. Această formulare a fost reluată în ultimul rând în Hotărârea din 22 decembrie 2008, British Aggregates/Comisia, cunoscută sub numele „BAA” (C-487/06 P, Rep., p. I-10505, punctul 27).

25 — Articolul 88 alineatul (1) CE.

procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE.

30. Acest criteriu distinct referitor la calitatea procesuală activă a fost evidențiat mai întâi în Hotărârile Cook [26] și Matra [27]. În aceste două hotărâri, Curtea a stabilit un prag inferior pentru părțile care contestau acest tip de decizie, arătând că persoanele vizate în calitate de beneficiari ai garanțiilor procedurale prevăzute la articolul 88 alineatul (2) CE trebuie să aibă dreptul de a contesta decizia Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare.

31. Curtea face trimitere la Hotărârea Intermills [28] pentru a defini aceste persoane. În temeiul formulării articolului 88 alineatul (2) CE, aceasta a concluzionat că „părțile în cauză" puteau introduce acțiuni vizând protejarea garanțiilor procedurale. Pentru a intra în categoria „părților în cauză", reclamantul trebuie să demonstreze că interesele sale sunt eventual afectate de acordarea ajutorului. Curtea a precizat că aceasta includea, în special, întreprinderile concurente ale beneficiarilor ajutorului în cauză.

26 — Hotărârea din 19 mai 1993, Cook/Comisia (C-198/91, Rec., p. I-2487, punctul 23 și urm.).

27 — Hotărârea din 15 iunie 1993, Matra/Comisia (C-225/91, Rec., p. I-3203, punctul 17 și urm.).

28 — Hotărârea din 14 noiembrie 1984, Intermills/Comisia (323/82, Rec., p. 3809, punctul 16).

32. În Hotărârea ARE [29], Curtea a confirmat distincția dintre criteriul referitor la calitatea procesuală activă care se aplică reclamanților care vizează doar protejarea drepturilor procesuale în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE și criteriul aplicabil celor care vizează contestarea temeiniciei deciziei de apreciere a ajutorului ca atare.

33. Potrivit Hotărârii pronunțate în cauza ARE, atunci când un reclamant solicită protecția drepturilor sale procesuale, este suficient ca acesta să demonstreze că face parte din categoria „părților în cauză" în sensul articolului 88 alineatul (2) CE. Totuși, în cazul în care un reclamant contestă „temeinicia deciziei de apreciere a ajutorului ca atare", acesta trebuie să demonstreze că îndeplinește criteriul referitor la calitatea procesuală activă definit de Curte în Hotărârea Plaumann/Comisia.

34. În cea mai recentă hotărâre a sa în acest domeniu, BAA [30], Curtea a declarat că, în cazul în care contestă temeinicia deciziei de apreciere a ajutorului ca atare, reclamantul trebuie să demonstreze că beneficiază de un statut special sau deosebit în sensul Hotărârii Plaumann/Comisia, citată anterior [31].

29 — Citată la nota de subsol 20, punctele 34-37.

30 — Citată la nota de subsol 24.

31 — A se vedea în special punctele 25-30 și 35.

35. Hotărârea BAA trebuia menționată, întrucât reclamantul contestase, în speță, o decizie de a nu iniția o investigare pentru motivul că drepturile sale procesuale fuseseră încălcate, iar Comisia săvârșise o eroare cu privire la temeinicia deciziei [32]. În cadrul procedurii de recurs, Curtea a examinat împreună toate motivele invocate de reclamant în fața Tribunalului [33]. Din această hotărâre pare a reieși că, dacă o parte include în acțiunea sa un motiv referitor la temeinicia deciziei înseși, criteriul referitor la calitatea procesuală activă care trebuie aplicat este cel definit în Hotărârea Plaumann/Comisia și în jurisprudența ulterioară. În plus, această hotărâre sugerează că nu ar fi posibil ca Tribunalul să analizeze separat motivele invocate înaintea sa, astfel încât, dacă reclamantul în cauză nu îndeplinește criteriile de admisibilitate din Hotărârea Plaumann/Comisia în ceea ce privește contestarea temeiniciei, instanța poate aprecia admisibilitatea în categoria „părților în cauză" în raport cu motivele de procedură [34].

36. Abordarea adoptată până în prezent de Curte a făcut obiectul a numeroase critici în doctrină [35]. Nu intenționăm să realizăm, în cadrul acestor concluzii, o critică amplă a abordării Curții. Totuși, dorim să prezentăm un scurt comentariu.

37. Mai întâi, dorim să amintim unele observații specifice formulate de avocatul general Mengozzi în Concluziile prezentate în cauza BAA [36]. În opinia noastră, în cazul în care un reclamant solicită doar anularea unei decizii a Comisiei de a nu iniția procedura oficială de investigare, Tribunalul ar trebui să se limiteze la problema dacă decizia (procedurală) a Comisiei a fost adoptată în mod corespunzător. În practică, Tribunalul poate verifica procedurile urmate de Comisie pentru a ajunge la o hotărâre. Aceasta poate include o examinare a aspectului dacă a fost demonstrată de către Comisie lipsa unor dificultăți serioase pentru a stabili că măsura în cauză nu constituie un ajutor sau constituie un ajutor compatibil cu piața comună [37].

38. În cazul în care Tribunalul concluzionează că decizia Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare nu a fost adoptată în

32 — În această privință, reclamantul s-a întemeiat pe un ansamblu de motive foarte asemănătoare celor invocate de 3F în fața Tribunalului.

33 — Punctul 37 din hotărâre.

34 — A se vedea în special punctul 37 din hotărâre, în cadrul căruia Tribunalul a constatat – cu ocazia examinării criteriului referitor la calitatea procesuală activă care i se poate aplica reclamantului – că „BAA nu se limita la a contesta refuzul acestei instituții de a deschide procedura oficială de investigare, dar că, *de asemenea*, contesta temeinicia deciziei în litigiu" (sublinierea noastră). Punctul 76 din Concluziile prezentate de avocatul general Mengozzi pare să susțină această interpretare.

35 — A se vedea, de exemplu, Friedensköld, E., *Locus Standi in Article 88(2) EC cases: No cure for the Plaumann blues I*, și Schmauch, M., *Locus Standi and Article 88(3): No cure for the Plaumann blues II*, European Law Reporter 1/2008, p. 17. Din câte cunoaștem, nu există niciun comentariu publicat până în acest moment cu privire la Hotărârea BAA.

36 — Punctele 68-76.

37 — Punctul 71 din Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza BAA.

mod corespunzător, Curtea trebuie să anuleze această decizie [38].

39. În cazul în care reclamantul invocă un argument auxiliar referitor la aprecierea conținutului măsurii în cauză de către Comisie, aceasta nu ar trebui să afecteze, în opinia noastră, pragul calității procesuale active. În practică, observațiile subsidiare referitoare la fondul cauzei pot ajuta Curtea să stabilească dacă Comisia a soluționat în mod corect toate dificultățile serioase din cadrul examinării preliminare a aspectului dacă măsura în cauză este compatibilă cu piața comună sau dacă este o măsură care nu constituie un ajutor de stat. De asemenea, astfel de observații pot evidenția o eroare de procedură săvârșită de Comisie.

40. Nu vedem pentru ce motiv prezentarea unor observații auxiliare cu privire la măsurile în cauză ar trebui să conducă la impunerea unui criteriu mai riguros referitor la calitatea procesuală activă. Acesta este cazul în special atunci când reclamantul nu solicită să se stabilească, de manieră obligatorie, dacă măsura în cauză constituie un ajutor de stat legal, ci doar să se examineze de către instanță dacă avizul preliminar emis de Comisie era întemeiat.

38 — În acest caz, Comisia poate readopta decizia, păstrându-și libertatea de apreciere cu privire la evaluarea preliminară a măsurii în cauză. În cazul în care decizia ar fi anulată din cauza dificultăților de apreciere a ajutorului de către Comisie, aceasta, deși este liberă să decidă să nu inițieze procedura de investigare, ar fi obligată să demonstreze că dificultățile rămase au fost depășite.

41. O astfel de abordare este, în opinia noastră, prea formalistă, penalizând reclamantul care dorește să susțină cererea de control jurisdicțional al avizului preliminar al Comisiei prin afirmația că aceasta s-a înșelat în ceea ce privește esența concluziilor sale.

42. În special, ne este greu să vedem, în cadrul prezentei abordări, în ce mod un reclamant ar putea evita cu ușurință să se lase atras de temeinicia unei decizii atunci când urmărește să demonstreze că există în continuare dificultăți serioase în aprecierea inițială de către Comisie a ajutorului în cauză. Prin Hotărârile ARE și BAA, Curtea a creat un veritabil teren alunecos pe care reclamanții și avocații acestora trebuie să avanseze cu prudență. Acestora le este prea ușor să derapeze, pentru a afla fie că sunt limitați de criteriul mai riguros din Hotărârea Plaumann/Comisia, fie că nu au reușit să convingă Curtea de existența efectivă a unor erori de procedură în decizia pe care doreau să o conteste.

43. În opinia noastră, ar fi preferabilă abordarea acțiunii de către Curte mai degrabă pe baza a ceea ce se *solicită într-adevăr* decât în funcție de aspectul dacă recurentul invocă argumente care vizează elementele subiacente ale aprecierii inițiale de către Comisie a ajutorului de stat în cauză.

44. În prezenta cauză, deși 3F a contestat temeinicia concluziilor Comisiei privind natura ajutorului, a făcut acest lucru deoarece viza o revizuire jurisdicțională a unei decizii procedurale a Comisiei. Calitatea procesuală activă a 3F în calitate de reclamant ar fi apreciată într-un mod mai credibil în lumina criteriului care permite să se definească dacă acesta poate fi considerat „parte în cauză".

45. Dacă Tribunalul ar fi apreciat calitatea procesuală activă a 3F în acest temei, pare probabil că argumentul 3F, potrivit căruia ajutorul în cauză îi afectează eventual interesele, ar fi fost admis.

46. Totuși, în cadrul pe care îl permite jurisprudența actuală, faptul că, atunci când a solicitat anularea deciziei atacate, 3F a contestat temeinicia acesteia, înseamnă că trebuie aplicat criteriul referitor la calitatea procesuală activă din Hotărârea Plaumann/Comisia.

47. Prin urmare, Tribunalul a aplicat în mod întemeiat criteriul referitor la calitatea procesuală activă din Hotărârea Plaumann/Comisia, excluzând orice apreciere a aspectului dacă 3F ar fi putut fi considerat „parte în cauză" în sensul articolului 88 alineatul (2) CE.

48. Curtea ar trebui să aprecieze în același mod motivele prezentate de 3F în cadrul recursului, în temeiul aspectului dacă acesta poate dovedi calitatea sa procesuală activă în conformitate cu criteriul din Hotărârea Plaumann/Comisia.

49. În sfârșit, în Hotărârea ARE, Curtea a declarat că, în cazul introducerii unei acțiuni în anulare de către o asociație constituită pentru a promova interesele colective ale unei categorii de justițiabili, această asociație nu poate fi considerată vizată în mod individual decât în măsura în care poziția pe piață a membrilor acesteia este afectată în mod substanțial [39]. Prin urmare, motivele referitoare la calitatea procesuală activă prezentate de 3F trebuie analizate din această perspectivă.

Primul motiv de recurs

50. Primul motiv al recurentului este constituit de afirmația că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a declarat, la punctul 32 din ordonanța atacată, că 3F nu poate susține că poziția sa concurențială a fost afectată de ajutorul în cauză.

39 — Hotărârea ARE, citată la nota de subsol 20, punctul 70.

51. În partea a doua a punctului 32, Tribunalul a declarat că 3F nu se poate prevala de un prejudiciu adus poziției sale concurențiale în raport cu celelalte sindicate în cadrul negocierii convențiilor colective în domeniul respectiv. Pentru a susține această concluzie, Tribunalul a precizat că acordurile încheiate în cadrul negocierilor colective nu intră în domeniul dreptului concurenței și a menționat, în sprijinul acestei propuneri, punctele 52-60 din Hotărârea pronunțată de Curte în cauza Albany [40].

52. 3F susține că trebuie să se facă distincție între prezenta cauză și cauza Albany. Aceasta din urmă privea un litigiu referitor la problema dacă unui angajator i se putea impune, printr-o convenție colectivă, să rămână afiliat la un anumit fond de pensii. În această cauză, Curtea a declarat că un astfel de acord nu poate intra în domeniul dreptului concurenței în temeiul actualului articol 81 alineatul (1) CE. În schimb, prezenta cauză privește revizuirea unei decizii a Comisiei privind o măsură fiscală care a avut o pretinsă incidență asupra capacității 3F de a încheia convenții colective. 3F admite că acestea nu intră în domeniul de aplicare al articolului 81 alineatul (1) CE, dar susține că argumentul prezentat de Tribunal în această privință nu este relevant pentru soluționarea prezentei cauze.

53. 3F afirmă, prin urmare, că Tribunalul a aplicat în mod eronat Hotărârea Albany.

40 — Citată la nota de subsol 12.

54. Comisia răspunde prezentând două argumente. Mai întâi, aceasta susține că primul motiv al 3F este viciat de faptul că acesta nu a contestat prima parte a punctului 32, în care Tribunalul menționase că 3F nu putea dovedi calitatea sa procesuală activă prevalându-se de faptul că se afla în concurență cu angajatorii membrilor săi. Prin urmare, faptul că 3F nu a contestat concluzia Tribunalului din prima parte a punctului menționat înseamnă că argumentul acestuia cu privire la a doua parte a punctului 32 este inoperant, dat fiind că respectiva concluzie a Tribunalului din prima parte a acestui punct reprezintă, prin el însuși și în el însuși, un motiv suficient pentru a declara acțiunea inadmisibilă.

55. Primul argument al Comisiei poate fi tratat pe scurt. Acest argument presupune în mod eronat că motivele în temeiul cărora un reclamant pretinde că are calitate procesuală activă sunt cumulative, astfel încât, dacă acesta nu dovedește calitatea sa procesuală activă în temeiul oricărui motiv ales dintr-un ansamblu de motive, nu poate pretinde că are calitate procesuală activă. Cu toate acestea, motivele sunt alternative. Dacă un reclamant poate dovedi calitatea sa procesuală activă în temeiul unui singur motiv, acțiunea este admisibilă. În plus, astfel cum a subliniat 3F în cadrul ședinței, acesta nu a susținut că se află în concurență cu angajatorii membrilor săi.

56. Prin urmare, primul argument al Comisiei cu privire la acest punct trebuie respins.

57. În al doilea rând, Comisia susține că Tribunalul a aplicat în mod corect Hotărârea Albany.

58. Prin urmare, trebuie să analizăm mai detaliat Hotărârea Albany.

59. Curtea a declarat, în Hotărârea Albany, că acele convenții colective negociate între parteneri sociali în vederea unor obiective de politică socială nu sunt supuse unei examinări în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE, deoarece aceste obiective ar fi compromise dacă astfel de acorduri ar fi supuse unei examinări în temeiul acestui articol [41].

60. În prezenta cauză, 3F a solicitat revizuirea unei decizii a Comisiei prin care era refuzată inițierea unei proceduri de investigare. Această procedură de investigare ar fi privit o dispoziție fiscală, iar nu o convenție colectivă. 3F afirmă că dispozițiile fiscale contestate îi diminuează capacitatea de a încheia convenții colective. Simplul fapt că aceste convenții colective nu pot face obiectul unei examinări în temeiul articolului 81 CE (a se vedea Hotărârea Albany) nu poate servi în mod adecvat drept temei pentru a concluziona că 3F nu poate invoca acest argument.

61. În esență, împărtășim acest raționament.

62. În opinia noastră, Tribunalul a interpretat Hotărârea Albany într-un mod prea extins. În prezenta cauză, Curții nu i s-a solicitat să aprecieze – astfel cum s-a întâmplat în cauza Albany – o anumită convenție colectivă ținând seama de normele privind concurența. Dimpotrivă, 3F a pretins că poziția sa concurențială în raport cu celelalte sindicate a fost afectată de ajutorul în cauză. O modalitate prin care acesta a încercat să demonstreze că poziția sa a fost afectată a fost să afirme că ajutorul în cauză a dăunat capacității sale de a încheia convenții colective.

63. Deși convențiile colective nu intră în domeniul de aplicare al dreptului concurenței, Tribunalul a ajuns la o concluzie care nu decurge în mod logic din această propunere. Excluderea unei convenții colective de la examinare în temeiul principiilor dreptului concurenței nu ar trebui să facă imposibil ca un reclamant să demonstreze că poziția sa concurențială a fost afectată în mod prejudiciabil invocând poziția sa slăbită în raport cu celelalte sindicate cu ocazia încheierii convențiilor colective.

64. Prin urmare, Tribunalul a apreciat în mod eronat efectul pe care ajutorul în cauză l-a avut asupra poziției concurențiale a 3F. Ar fi fost indicat să se examineze dacă poziția concurențială a 3F în raport cu celelalte

41 — Punctele 59 și 60.

sindicate de marinari a fost afectată într-adevăr de ajutorul în cauză.

65. Prin urmare, concluzionăm că primul motiv al 3F este întemeiat.

Al doilea motiv de recurs

66. 3F susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a constatat, la punctele 35 și 36 din ordonanța atacată, că 3F nu se poate prevala de aspectele sociale pentru a dovedi faptul că era vizat individual.

67. Tribunalul a considerat, la punctul 36, că nu existau aspecte sociale cu privire la care 3F ar fi putut să prezinte observații, deoarece unicele efecte sociale decurgeau mai degrabă chiar din registrul DIS decât din reducerea fiscală care se aplica marinarilor de pe navele înregistrate în acesta.

68. 3F afirmă că Tribunalul ar fi trebuit să examineze dacă 3F putea avea dreptul de a prezenta observații cu privire la aspectele sociale ale cadrului juridic (și anume protecția marinarilor comunitari în temeiul orientărilor din 1997) în temeiul căruia trebuie apreciată o măsură fiscală precum cea în cauză în decizia atacată. 3F susține că, în calitate de reprezentant al unui grup de marinari comunitari, este o parte care ar fi putut prezenta observații cu privire la aspectele sociale ale ajutorului, în ipoteza în care ar fi fost inițiată o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE. Prin urmare, Tribunalul ar fi trebuit să se pronunțe în sensul că 3F era vizat individual de decizia Comisiei de a nu iniția această procedură.

69. Nu putem fi de acord cu o astfel de argumentație.

70. Astfel cum susține în mod întemeiat Comisia, dreptul părților în cauză de a prezenta observații cu privire la considerații de ordin social face parte dintre drepturile procesuale de care beneficiază părțile după inițierea procedurii de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE [42].

71. Totuși, 3F trebuie să dovedească faptul că îndeplinește criteriul calității procesuale

42 — Aceasta constituie o interpretare logică a Hotărârii Tribunalului (confirmată de Curtea de Justiție) în cauza Comité d'entreprise de la Société française de production și alții/Comisia, citată la nota de subsol 16, în care acesta a precizat că organismele care reprezintă angajații unei întreprinderi pot, *în calitate de părți în cauză în sensul articolului 88 alineatul (2) CE*, să prezinte Comisiei observații cu privire la considerații de ordin social.

active în conformitate cu Hotărârea Plaumann/Comisia [43]. Simpla posibilitate că 3F (în calitate de reprezentant al angajaților beneficiarilor finali ai ajutorului) ar putea demonstra că dreptul său de a prezenta observații în cursul unei proceduri de investigare întemeiate pe articolul 88 alineatul (2) CE a fost afectat de decizia Comisiei de a nu iniția această procedură este suficientă doar pentru a-l distinge pe acesta ca „persoană în cauză" în sensul articolului 88 alineatul (2) CE.

72. Un pretins refuz al drepturilor procesuale nu este suficient pentru a distinge în mod individual 3F în temeiul criteriului referitor la calitatea procesuală activă evidențiat în Hotărârea Plaumann/Comisia [44].

73. În consecință, al doilea motiv trebuie respins.

Al treilea motiv de recurs

74. Prin intermediul celui de al treilea motiv, 3F susține că, la punctul 37 din ordonanță, Tribunalul a aplicat în mod eronat jurisprudența Plaumann/Comisia, declarând că faptul că ajutorul a fost transferat beneficiarilor finali ai acestuia (armatorii) prin intermediul reducerii salariilor brute este insuficient pentru a demonstra că 3F era vizat individual.

75. 3F afirmă că, în urma Hotărârii pronunțate de Curte în cauza ARE, un sindicat este vizat individual în măsura în care pozițiile pe piață ale membrilor acestuia sunt afectate în mod substanțial de măsurile fiscale [45]. Deși Curtea face referire în această hotărâre la „operatori economici" [46], care sunt în general considerați ca fiind întreprinderi, 3F afirmă că lucrătorii pe care îi reprezintă pot fi de asemenea considerați operatori economici, având în vedere importanța deosebită pe care le-o acordă orientările din 1997.

76. Comisia susține că trebuie făcută o distincție între prezenta cauză și cauza ARE. Prezenta acțiune privește o decizie a Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE, în timp ce în cauza ARE era în discuție o a doua decizie adoptată în urma unei proceduri de investigare care s-a finalizat cu adoptarea unei prime decizii prin care se constata nelegalitatea schemei de ajutor

43 — Un criteriu care are un prag evident mai ridicat. A se vedea mai sus punctele 28 și 31.

44 — A se vedea Hotărârea Curții Comité d'entreprise de la Société française de production și alții/Comisia, citată la nota de subsol 16, punctele 50-53, care confirmă ordonanța Tribunalului la punctele 41 și 42.

45 — Punctul 70 din hotărâre.

46 — Punctul 72 din hotărâre.

inițiale. În plus, contrar situației de fapt aflate la originea cauzei ARE, cea din prezenta acțiune nu privește o situație de ajutor direct, iar acțiunea în anulare nu a fost formulată de concurenții direcți ai beneficiarilor finali ai ajutorului.

77. Comisia detaliază ultimul argument, afirmând că membrii 3F nu pot fi considerați „operatori economici" în sensul Hotărârii ARE, nici ca fiind în concurență directă cu armatorii care beneficiază în final de ajutor prin intermediul capacității lor de a reduce salariile brute. Comisia afirmă că, dacă ar trebui considerați ca fiind în concurență directă, membrii 3F s-ar afla în aceeași poziție ca agricultorii din cauza ARE, iar acțiunea lor ar fi inadmisibilă din aproximativ aceleași motive, dat fiind că toți marinarii comunitari ar putea fi considerați concurenți ai armatorilor (nu numai marinarii danezi reprezentați de 3F) [47].

78. În opinia noastră, din concluzia Tribunalului de la punctul 37 din ordonanța atacată pot fi deduse două puncte.

47 — Punctul 72 din hotărâre.

79. În primul rând, Tribunalul a considerat că marinarii reprezentați de 3F nu se aflau în concurență cu armatorii care sunt beneficiarii finali ai ajutorului. Nu identificăm niciun motiv deosebit de controversă în această afirmație. Dacă marinarii din 3F ar fi concurenți ai armatorilor, poziția lor ar fi similară celei a agricultorilor din cauza ARE și ar fi inadmisibilă din cauza lipsei interesului individual. Prin urmare, aprobăm argumentul Comisiei potrivit căruia 3F nu poate dovedi admisibilitatea în acest temei.

80. În al doilea rând, dacă avantajul care rezultă pentru armatori le este transferat prin intermediul posibilității unei reduceri a salariilor brute, un beneficiu inițial trebuie să revină ulterior marinarilor înșiși [48].

81. În continuare, după recunoașterea acestui beneficiu inițial, Tribunalul ar fi trebuit să aprecieze, în opinia noastră, dacă poziția concurențială a marinarilor care sunt membri ai 3F a fost deteriorată în raport cu cei care nu sunt membri. Totuși, acesta nu a procedat astfel [49].

48 — Prin aceasta, întrucât sunt în măsură să solicite salarii brute mai mici pentru același avantaj net în favoarea lor, marinarii în cauză au devenit mai rentabili.

49 — Această abordare corespunde concluziei Tribunalului de la punctul 32 din ordonanța atacată. Totuși, 3F a contestat această concluzie prin intermediul primului motiv, care, în opinia noastră, ar trebui admis. A se vedea mai sus punctele 62-65.

82. Prin urmare, concluzionăm că al treilea motiv trebuie admis în măsura în care Tribunalul nu a examinat efectul ajutorului asupra situației membrilor 3F în raport cu ceilalți marinari.

Al patrulea motiv de recurs

83. La punctele 38-40 din ordonanța atacată, Tribunalul a considerat că 3F nu putea dovedi calitatea sa procesuală activă prin motivul că propriile interese în calitate de negociator puteau fi afectate în mod direct. În această privință, Tribunalul a făcut distincție între poziția 3F și pozițiile reclamanților în cauzele Van der Kooy și alții/Comisia [50] (Landbouwschap) și CIRFS și alții/Comisia [51] (Comité international de la rayonne et des fibres synthétiques).

84. 3F susține că Tribunalul a săvârșit o eroare atunci când a efectuat această distincție și a concluzionat că 3F nu era în măsură să dovedească calitatea sa procesuală activă în acest temei. În această privință, 3F nu interpretează aceste cauze drept cazuri excepționale în care s-a constatat un interes individual, ci drept două exemple foarte diferite ale unui principiu mai larg, și anume că situația unei asociații este diferențiată și individualizată dacă aceasta a avut un rol specific în acordarea ajutorului sau în stabilirea condițiilor în care ajutorul în cauză va fi autorizat.

85. În cazul în care cauzele stabilesc un astfel de principiu, rolul 3F în calitate de negociator al convențiilor colective – inclusiv negocierea condițiilor de lucru ale membrilor săi – cu armatorii care sunt destinatarii finali ai ajutorului face ca acesta să fie un element al dispozitivului de transfer al ajutorului către destinatarii săi finali. 3F identifică în această propunere trei argumente diferite.

86. În primul rând, 3F susține că are, astfel, același rol precum Landbouwschap în cauza Van der Kooy și alții/Comisia și că ar trebui recunoscut ca având un statut similar, astfel încât să poată dovedi calitatea sa procesuală activă în temeiul faptului că rolul său de negociator a fost afectat [52].

87. Comisia susține că – spre deosebire de Landbouwschap în cauza Van der Kooy și alții/Comisia – 3F nu este intim legat de ajutorul în cauză în decizia atacată și că nu a negociat modul în care ajutorul a fost trans-

50 — Citată la nota de subsol 16.

51 — Citată la nota de subsol 17.

52 — 3F urmărește de asemenea să se diferențieze de poziția reclamantului din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Comité d'entreprise de la Société française de production și alții/Comisia, citată anterior, în temeiul faptului că poziția concurențială a membrilor 3F este într-adevăr afectată de ajutor. Vom examina acest argument în continuare, la punctele 105-113.

ferat de la stat către beneficiarii săi finali. 3F este doar unul dintre multe alte sindicate ai cărui membri sunt marinari. Acesta nu se află într-o situație de fapt care să îl distingă de ansamblul celorlalte persoane.

88. Al doilea argument al 3F este că, deși acesta admite că nu a avut niciun rol în negocierea orientărilor din 1997, acțiunea sa a avut drept scop protejarea membrilor săi, care reprezintă un grup deosebit, protejat în mod specific prin aceste orientări. O interpretare eronată a orientărilor din 1997 (care, potrivit afirmației 3F, s-a produs în măsura în care ajutorul în cauză a fost considerat compatibil cu piața comună) ar genera un prejudiciu pentru 3F și membrii săi. Prin urmare, deși faptul că a depus o plângere la Comisie nu este suficient pentru a dovedi calitatea sa procesuală activă, 3F (precum reclamantul din cauza CIRFS și alții/Comisia) are calitate procesuală activă pentru a solicita garantarea protecției membrilor săi în temeiul orientărilor din 1997.

89. Comisia răspunde la acest al doilea argument al 3F că, în cauza CIRFS și alții/Comisia, calitatea procesuală activă a reclamantului decurgea din poziția sa de interlocutor al Comisiei în ceea ce privește ajutorul în sectorul în cauză. Prin urmare, Tribunalul a făcut în mod corect distincție între această cauză și prezenta cauză. Comisia adaugă că, dacă s-ar considera că 3F are calitatea procesuală activă pentru a „controla aplicarea" orientărilor din 1997, aceasta ar afecta în mod serios cerința unui interes individual.

90. Al treilea argument al 3F este că acesta a avut un rol de negociator, deși fără succes, opunându-se introducerii măsurii fiscale în cauză de către guvernul danez.

91. Comisia răspunde că 3F doar s-a opus măsurilor fiscale instituite de guvernul danez, nu le-a negociat. Prin urmare, acesta nu poate fi considerat negociator pentru aceste motive.

92. Vom aborda în continuare, în mod succesiv, fiecare dintre argumentele 3F.

93. În primul rând, 3F vizează stabilirea faptului că cele două cauze, Van der Kooy și alții/Comisia și CIRFS și alții/Comisia, ilustrează o regulă mai amplă.

94. Este adevărat că faptele care stau la baza celor două cauze sunt destul de diferite. În cauza Van der Kooy și alții/Comisia, Land-

bouwschap a acționat în calitate de reprezentant al organizațiilor de horticultori în cadrul negocierilor cu guvernul olandez în domeniul tarifării gazului. De asemenea, acesta a fost parte la acordul tarifar și a participat în mod activ la procedura de investigare realizată de Comisie în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE. În schimb, în cauza CIRFS și alții/Comisia, Comité international de la rayonne et des fibres synthétiques nu a negociat cu un stat membru, ci cu Comisia, acționând în calitate de interlocutor în cursul procedurii de adoptare a orientărilor. De asemenea, acesta a inițiat acțiuni legate de politica de restructurare a sectorului, și – precum Landbouwschap în cauza Van der Kooy și alții/Comisia – a prezentat observații în cursul procedurii de investigare. Acestor două organisme li s-a recunoscut calitatea procesuală activă pentru a contesta deciziile respective ale Comisiei în fața instanțelor comunitare [53].

95. Suntem gata să admitem că aceste două cauze nu sunt într-adevăr excepționale, ci constituie mai degrabă ilustrări ale unui principiu mai general potrivit căruia calitatea procesuală activă poate fi dovedită de un reclamant care este în măsură să demonstreze că ajutorul în cauză i-a afectat poziția de negociator [54], independent de aspectul dacă a fost sau nu a fost inițiată o procedură de investigare de către Comisie. În opinia noastră, acest mod special de a dovedi interesul individual nu prezintă nicio dificultate în ceea ce privește compatibilitatea cu criteriul definit în Hotărârea Plaumann/Comisia [55]. În plus, apreciem că o serie de considerații care țin atât de accesul la justiție, cât și de politica socială militează puternic în favoarea unei astfel de abordări. Ajungem, în continuare, la aprecierea modului în care 3F afirmă că poziția sa de negociator a fost afectată de ajutor.

96. Deși 3F, în calitate de negociator al convențiilor colective, poate avea un rol în transferul ajutorului către armatori [56], acesta nu exercită nicio putere de apreciere asupra reducerilor fiscale acordate inițial marinarilor debitori. În această privință, acesta nu este un negociator [57].

97. Pentru aceste motive, nu suntem de acord cu primul argument al 3F.

53 — A se vedea Hotărârea Van der Kooy și alții/Comisia, citată la nota de subsol 16, punctul 25, și Hotărârea CIRFS și alții/Comisia, citată la nota de subsol 17, punctul 30.

54 — Astfel cum sugerează Tribunalul la punctul 38 din ordonanța atacată.

55 — Dacă, *a contrario*, Curtea nu îl consideră ca fiind un principiu general, diferențele dintre poziția 3F și împrejurările atât din cauza Van der Kooy și alții/Comisia, cât și din cauza CIRFS și alții/Comisia l-ar împiedica pe 3F, în opinia noastră, să dovedească calitatea sa procesuală activă prin analogie cu aceste cauze.

56 — Prin intermediul posibilității acordate armatorilor, în temeiul măsurilor fiscale în cauză, de a proceda la reduceri ale salariilor brute menținând în același timp salariile nete.

57 — Argumentul 3F potrivit căruia rolul său de negociator al convențiilor colective a fost afectat de ajutor este examinat în continuare, la punctele 105-113.

98. În al doilea rând, în opinia noastră, 3F nu poate fi considerat „negociator" în ceea ce privește orientările din 1997. Acesta nu a avut niciun rol în negocierea lor și, prin urmare, nu poate dovedi calitatea sa procesuală activă în acest temei. În plus, argumentul 3F potrivit căruia acesta urmărea protejarea membrilor săi de o interpretare eronată a orientărilor nu schimbă situația. În lipsa unui rol de negociere specific în cadrul elaborării orientărilor din 1997, 3F nu poate susține că, solicitând Comisiei să inițieze o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE (pentru a garanta aplicarea corectă a orientărilor), acesta urmărește protejarea sa și a membrilor săi, fără a demonstra mai întâi că poziția sa concurențială sau cea a membrilor săi a fost afectată.

99. Prin urmare, al doilea argument al 3F nu constituie un motiv independent care justifică calitatea procesuală activă, ci depinde, dimpotrivă, de faptul că 3F demonstrează un efect negativ asupra poziției sale concurențiale sau asupra celei a membrilor săi. Ca atare, acesta nu poate fi prezentat decât în ipoteza în care 3F ar putea dovedi un astfel de efect [58].

58 — A se vedea în același mod punctele 105-113 de mai jos.

100. Ultimul argument al 3F în sprijinul celui de al patrulea motiv de recurs invocă opoziția sa față de măsura fiscală la nivel național. În memoriul său în răspuns, Comisia a susținut că faptul de a se opune diametral unei măsuri este incompatibil cu afirmația de a fi participat la negocieri care s-au finalizat cu instituirea acestei măsuri. Totuși, în cadrul ședinței, Comisia a fost mai radicală, susținând că, indiferent de gradul de participare a unui sindicat la procedura legislativă la nivel național, acesta nu se va putea prevala niciodată de aspectul respectiv pentru a obține calitatea procesuală activă care să îi permită să conteste o decizie a Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE. Comisia a sugerat că o contestare a ajutorului în fața instanțelor naționale, urmată de o întrebare preliminară adresată Curții în temeiul articolului 234 CE, era cea mai indicată cale de urmat.

101. Nu acceptăm că un sindicat care participă integral la negocierile privind o schemă de ajutor la nivel național, dar care nu reușește, în final, să împiedice intrarea în vigoare a acestei scheme, este lipsit de posibilitatea de a contesta o decizie a Comisiei de a nu iniția o procedură de investigare (și este obligat în schimb să aplice calea cea mai

ocolită și cel mai puțin sigură, a acțiunilor naționale și a întrebării preliminare) [59].

102. Totuși, dacă sindicatul în cauză a dovedit doar că a ridicat obiecții formale, acesta nu a demonstrat că este un negociator. Aprecierea aspectului dacă un reclamant a prezentat suficiente elemente de probă pentru a susține afirmația că este un negociator este de competența Tribunalului.

103. În speță, Tribunalul a stabilit ca element de fapt [60] că 3F nu a dovedit că a negociat adoptarea măsurilor fiscale cu guvernul danez. În lipsa unui motiv care să susțină o denaturare a probei, această concluzie de fapt nu poate fi contestată.

104. Pentru motivele menționate anterior, am respinge al patrulea motiv de recurs al recurentului.

59 — În această privință, dorim să susținem cu tărie observațiile formulate de avocatul general Jacobs la punctele 37-49 din Concluziile prezentate în cauza Unión de Pequeños Agricultores/Consiliul (Hotărârea Curții din 25 iulie 2002, C-50/00 P, Rec., p. I-6677), potrivit cărora accesul la Curte prin intermediul unei instanțe naționale și al unei întrebări preliminare în temeiul articolului 234 CE nu constituie un substitut perfect pentru accesul în temeiul articolului 230 CE.

60 — La punctul 40 din ordonanța atacată.

Decizia definitivă cu privire la admisibilitate

105. În conformitate cu articolul 61 din Statutul Curții de Justiție, Curtea poate, în cazul în care anulează decizia Tribunalului, să soluționeze în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată.

106. În opinia noastră, 3F a demonstrat că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a examinat dacă poziția membrilor 3F a fost afectată de ajutorul în cauză.

107. A procedat 3F într-un mod suficient pentru a stabili că ar fi trebuit să i se acorde calitatea procesuală de reclamant în fața Tribunalului?

108. În opinia noastră, după examinarea elementelor prezentate în fața Curții și a Tribunalului, argumentul 3F potrivit căruia poziția sa concurențială a fost astfel afectată este nevalid.

109. Măsurile contestate iau forma unei reduceri fiscale.

110. Un marinar nu poate obține o reducere fiscală decât în ipoteza în care acesta este de asemenea supus impozitului pe venit. Prin urmare, doar marinarii impozabili beneficiază de măsurile cu privire la care 3F urmărește să fie supuse unei proceduri de investigare de către Comisie.

111. Orientările comunitare din 1997 definesc în mod specific „marinarii comunitari" ca fiind cei impozabili într-un stat membru al Comunității. Prin urmare, grupul de marinari care beneficiază de măsurile în cauză este, astfel cum a subliniat în mod întemeiat Comisia, același precum cel pe care orientările comunitare urmăresc să îl protejeze.

112. Rezultă astfel că poziția concurențială a marinarilor membri ai 3F, în raport cu cei care nu sunt marinari comunitari în sensul orientărilor comunitare, nu poate fi afectată de măsura de ajutor în cauză.

113. Prin urmare, deși considerăm că primul și al treilea motiv de recurs sunt întemeiate, Curtea ar trebui totuși, în opinia noastră, să respingă acțiunea ca inadmisibilă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

114. În conformitate cu articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.

115. Comisia a formulat o concluzie cu privire la cheltuielile de judecată. Întrucât considerăm că recurentul trebuie să cadă în pretenții, este necesar ca această cerere să fie admisă.

Concluzie

116. Prin urmare, propunem Curții:

— să anuleze ordonanța atacată;

— să declare acțiunea inadmisibilă;

— să oblige 3F la plata cheltuielilor de judecată.